

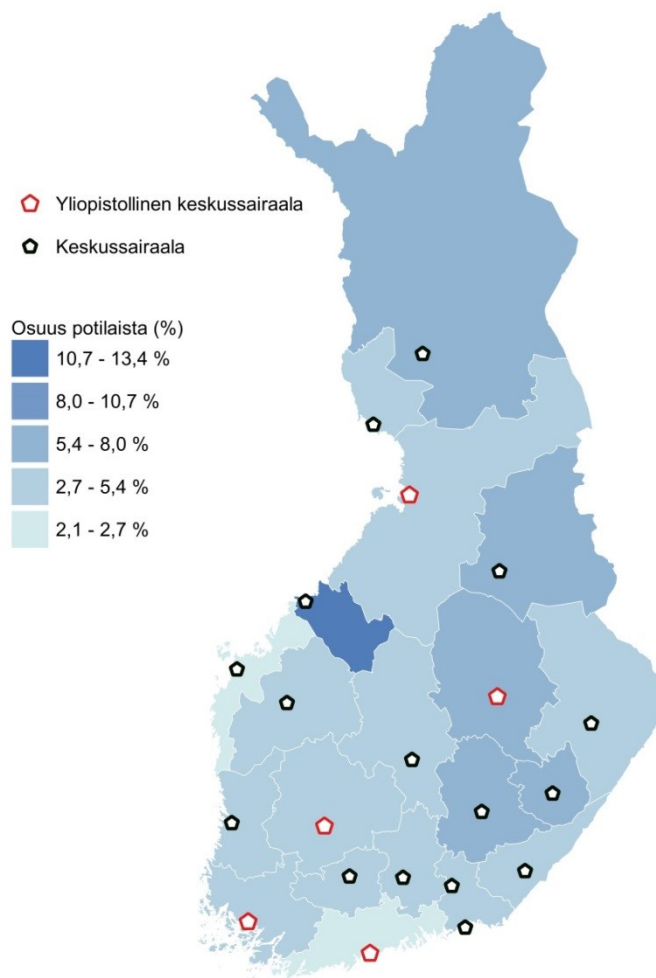
Näkykö monipaikkaisuus kiireellisessä hoidossa? Alueelliset kausivaihtelut sairaaloiden päivystyksen käytössä 2017

Päälöydökset

- Toisen sairaanhoito-piirin alueella asuvien päivystyksen käytössä on havaittavissa kesä-kuukausina kausivaihtelua perinteisillä mökkialueilla.
- Toisen sairaanhoito-piirin alueella asuvien päivystyksen käyntimäärien osuudet vaihtelivat 13,4 ja 2,1 prosentin välillä.
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin Meilahden, Peijaksen ja Jorvin sairaalat hoitivat yli neljäsosan ulkomaalaisten ja kunnattomien päivystyskäynneistä Suomessa vuonna 2017.

Monipaikkainen asuminen ja elämä ovat arkea yhä laajemmalle joukolle suomalaisia. Yhden kiinteän asuinpaikan sijaan ihmiset viettävät arkea ja vapaa-aikaa useissa eri paikoissa sekä liikkuen näiden paikkojen välillä. Yksi merkittävimmistä monipaikkaisista asukasryhmistä ovat maaseudun vapaa-ajan asukkaat eli mökkeilijät.

Suomessa on yli puoli miljoonaa vapaa-ajan asuntoa ja vapaa-ajan asuntojen käyttäjiä on arvioitu olevan jopa 2,4 miljoonaa. Myös kotimaan sekä ulkomailta Suomeen saapuvat matkailijat käyttävät sote-palveluja. Vuonna 2018 kotimaan matkailijoiden yöpymisiä majoitusliikkeissä oli 15,4 miljoonaa ja ulkomaisten matkailijoiden 6,8 miljoonaa. (Tilastokeskus)

Kirjoittajat

Parhiala Kimmo
Projektipäällikkö, THL

Suomela Tuuli
Tutkimusassistentti, THL

Rehunen Antti
Erikoistutkija, SYKE

Pitkänen Kati
Erikoistutkija, SYKE

Strandell Anna
Vanhempi tutkija, SYKE

Kuvio 1. Oman sairaanhoitopiirialueen ulkopuolelta tulevien potilaiden osuus päivystyspotilaista sekä keskussairaalat Suomessa 2017.

Päivystyksellä tarkoitetaan kiireellisen hoidon järjestämistä, joka edellyttää palvelua tuottavalta yksiköltä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 652/2013 kuvatun toimintaedellytyksiä kuten esimerkiksi kuvantamis- ja laboratoriotutkimusvalmiuksia.

Päivystysluonteinen potilas on henkilö, jonka vaivan hoitoon kiireetön ajanvarausaika ei sovellu, vaan henkilö tarvitsee hoitoa välittömästi tai saman päivän aikana.

Suomessa jokainen kunta kuuluu johonkin sairaanhoitopiiriin. Jokaisessa sairaanhoitopiirissä on keskussairaala ja muita sairaaloita. Suomen sairaaloista viisi on erityistason hoitoa antavia yliopistosairaloita. Vaativat erikoissairaanhoidon palvelut järjestetään yliopistosairaaloiden erityisvastuualueiden pohjalta.

Vapaa-ajan asukkailla on oikeus saada mökkikunnasta kiireellistä hoitoa vakituisesta asuinpaikka-kunnasta huolimatta.

Suurin osa vapaa-ajan asukkaista asuu vakituisesti eri kunnassa tai jopa eri maakunnassa, minkä vuoksi vapaa-ajan asuminen voi merkittäväällä tavalla lisätä maaseudun mökkikuntien sote-palvelujen, mukaan lukien kiireellisen hoidon, käyttöä erityisesti kesäkuukausina. Vapaa-ajan asukkaiden terveyspalvelujen käyttöä kartoittaneessa kyselytutkimuksessa vastaajat ovat kertoneet käyttäneensä terveyskeskuspalvelujen lisäksi erityisesti päivystyspalveluja. Monipaikkaisuus saattaakin näyttäytyä paikallisissa terveyspalveluissa vain vähän, mikäli palvelun tarve on luonteeltaan kiireetöntä. Usein tarve on kuitenkin luonteeltaan kiireellistä, jolloin hoitoa tarvitseva potilas hakeutuu lähimpään päivystykseen.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kiireellisen hoidon käyntejä ja käyntien määriä, jotka tapahtuvat muussa kuin käyttäjän asuinkunnan mukaisen sairaanhoitopiirin sairaalassa. Tarkasteluun on otettu Manner-Suomen sairaanhoitopiiren keskussairaalat ja yliopistolliset sairaalat.

Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien osuus päivystyskäytöstä on suurinta perinteisillä mökkialueilla

Suomalaiset kävivät erikoissairaanhoidon päivystyksessä vuonna 2017 yhteensä lähes 1,4 miljoonaa kertaa (taulukko 1). Kävijämäärältään suurin oli Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin hallinnoima Meilahden Kolmiosairaala, johon tehtiin yli 250 000 päivystyskäyntiä (**Sisältää myös Jorvin ja Peijaksen sairaaloiden käyntimäärät).

Taulukko 1. Päivystyksen käyntimäärät sairaaloittain - toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvat, ulkomaalaiset ja kunnattomat.

	Yhteensä lkm	Eri alue lkm	Ulkom. ja kunn.	
			%	lkm %
Keski-Pohjanmaan keskussairaala*	44 486	5 948	13,4	259 0,6
Kuopion yliopistollinen sairaala (PSSHP)	51 904	4 120	7,9	347 0,7
Itä-Savon keskussairaala	27 297	2 157	7,9	262 1,0
Lapin keskussairaala	35 050	2 388	6,8	846 2,4
Etelä-Savon keskussairaala	50 625	3 390	6,7	440 0,9
Kainuun keskussairaala	42 641	2 522	5,9	330 0,8
Länsi-Pohjan keskussairaala	24 591	1 246	5,1	477 1,9
Tampereen yliopistollinen sairaala (PSHP)	105 435	5 339	5,1	984 0,9
Kanta-Hämeen keskussairaala	46 422	2 317	5,0	328 0,7
Oulun yliopistollinen sairaala (PPSHP)	95 717	4 234	4,4	698 0,7
Kymenlaakson keskussairaala	72 374	3 190	4,4	1 010 1,4
Turun yliopistollinen sairaala (VSSHP)	154 124	6 456	4,2	1 891 1,2
Etelä-Pohjanmaan keskussairaala	34 290	1 352	3,9	221 0,6
Etelä-Karjalan keskussairaala	40 336	1 590	3,9	417 1,0
Pohjois-Karjalan keskussairaala	63 959	2 465	3,9	483 0,8
Keski-Suomen keskussairaala	78 060	2 903	3,7	480 0,6
Päijät-Hämeen keskussairaala	77 337	2 836	3,7	787 1,0
Satakunnan keskussairaala	68 885	2 259	3,3	657 1,0
Vaasan keskussairaala	21 757	474	2,2	242 1,1
Meilahden kolmiosairaala ** (HUS)	250 862	5 184	2,1	4 050 1,6

Näin tutkimus tehtiin

Päivystyksen käyttöä tarkasteltiin laskemalla valtakunnalliseen sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitusjärjestelmään (Hilmo) tehtyjen päivystysikäntien kohdistuneiden käyntien kokonaismäärät sairaanhoitopiirien keskussairaaloissa ja yliopistollisissa sairaaloissa kuukausittain.

Käyntimäärät jaoteltiin sairaanhoitopiireittäin käyttäjän asuinkunnan kuntakoodin mukaisesti. Käyntimääriä tarkasteltiin myös kahden eri ikäryhmän osalta. Käynnit pitivät sisällään yleisimmät somaattisen erikoissairaanhoidon erikoisalajat sekä yleislääketieteen käynnit pois lukien psykiatrisen sairaanhoidon.

Tulokset perustuvat Monipaikkainen elämäntapa ja maaseudun sote-palvelujen järjestäminen (MONISOTE) - tutkimushankkeeseen. Hanketta on rahoittanut Maa-seutupolitiikan neuvosto (maa- ja metsätalousministeriö/Makera).

Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien tekemiä päivystysikäntejä tehtiin tarkastelussa mukana oleviin sairaaloihin yhteensä yli 62 tuhatta vuonna 2017. Lukumääräisesti eniten käyntejä tehtiin yliopistosairaaloihin niiden hoitaessa erityisvastuualueensa (ERVA) erityistason sairaanhoidon lakisääteistä järjestämistehtävää.

Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien tekemien päivystysikäntien osuus sairaalan kaikista päivystysikäntien osuus Keski-Pohjanmaan keskussairaala (Kokkola), jossa osuus oli 13,4 prosenttia. Korkeaa osuutta saattaa selittää päivystyksen parempi maantieteellinen saavutettavuus ympäröivien sairaanhoitopiirien reuna-alueilta. Perinteisillä mökkipaikkakunnilla - Kuopion yliopistollisessa sairaalassa sekä Itä-Savon, Lapin, Etelä-Savon ja Kainuun keskussairaaloissa osuudet ovat Keski-Pohjanmaan sairaalan lisäksi suurimpia. Erityisesti näissä sairaaloissa monipaikkaisuuden vaikutukset saattavat näkyä päivystysikäntien kausivaihteluna.

*Kuukausikohtaisessa tarkastelussa Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin keskussairaalan (Kokkola) kiireellisen hoidon käyntimäärät eivät ole vertailukelpoisia muiden sairaanhoitopiirien keskussairaaloitten käyntimäärien kanssa.

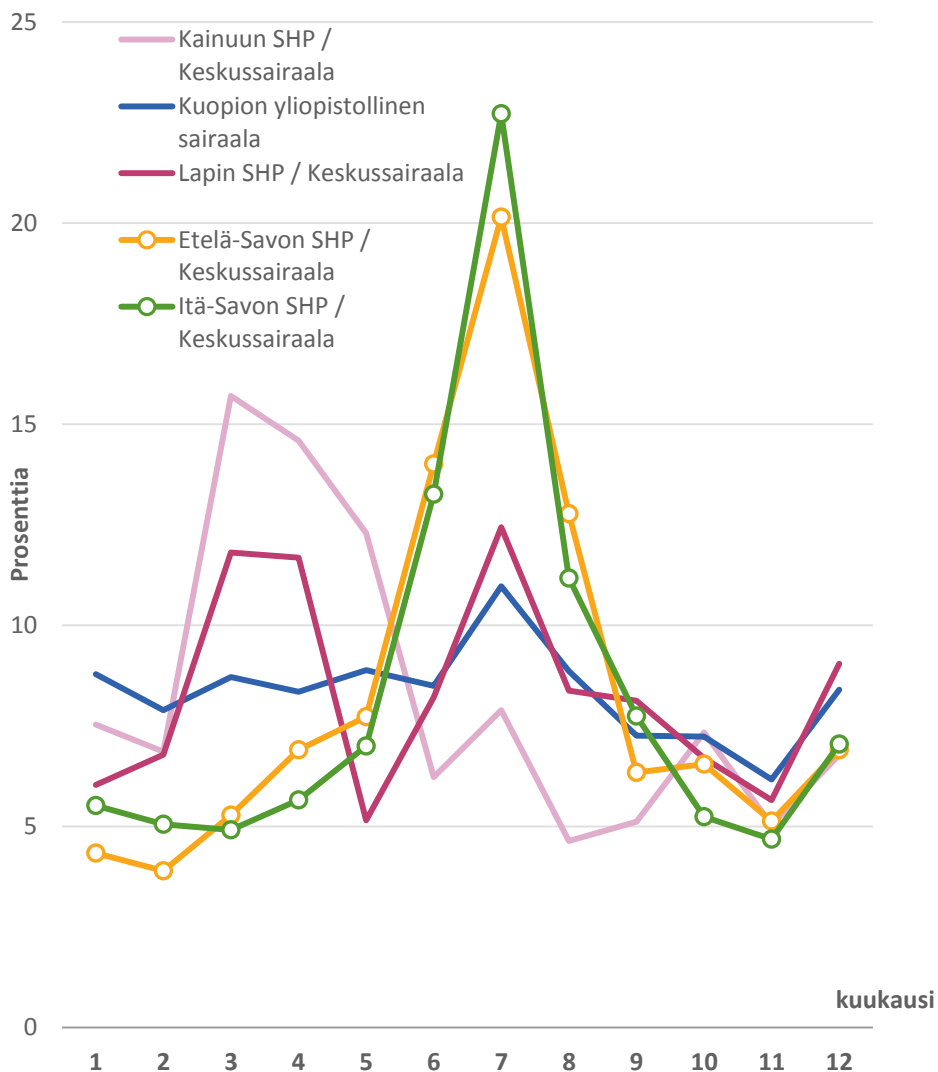
Lomakaudet näkyvät ulkopaikkakuntalaisten päivystyksen käytössä

Suomalaisten päivystysikäynnit jakautuvat suhteellisen tasaisesti koko vuodelle lukuun ottamatta Kainuun sairaanhoitopiirin ja Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin keskussairaaloita. Koko maan tasolla toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien tekemien päivystysikäntien määrä puolestaan vaihteli voimakkaasti kausien välillä: kesä-heinäkuussa koko maassa tehtyjen päivystysikäntien määrä oli kuukausitasolla lähes kaksinkertainen verrattuna talvikuukausiin.

Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien päivystyspotilaiden sairaalakohtaiset käynnit jakautuvat epätasaisesti koko vuodelle. Esimerkiksi Etelä-Savon (Mikkeli) ja Itä-Savon sairaanhoitopiirin (Savonlinna) keskussairaaloissa päivystysikäynnit keskittyvät voimakkaasti kesäkuukausille, kun taas Kainuun sairaanhoitopiirin (Kajaani) ja Lapin sairaanhoitopiirin (Rovaniemi) keskussairaalojen päivystystä käytetään etenkin kevättalvella.

Kuopion yliopistollisessa keskussairaalassa (Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri) toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien päivystysikäynnit jakautuivat tasaisemmin koko vuodelle, vaikka kesäkuukausina näitä päivystysikäntejä on hieman muita kuukausia enemmän.

Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien päivystyspotilaiden käyntimäärien vaihtelun suuruuteen vaikuttaa myös käyntien määrä suhteessa saman sairaanhoitopiirin alueella asuvien päivystysikäntien määrään. Esimerkiksi Itä-Savon sairaanhoitopiirin keskussairaalassa, jossa heinäkuussa eri alueelta tehtyjen käyntien määrän osuus oli sairaaloista suurin, oli 490 eri sairaanhoitopiirin asukkaan tekemää päivystysikäntiä ja 1880 saman sairaanhoitopiirin asukkaan tekemää päivystysikäntiä. Samalla Savonlinnan keskussairaalaan tehtiin heinäkuussa kokonaisuudessaan päivystysikäntejä vain hieman muita kuukausia enemmän; saman sairaanhoitopiirin alueella asuvien tekemien päivystysikäntien määrä laskee hieman kesäkuukausina, mikä tasoittaa käyntien kokonaismäärää. Sama tilanne toteutuu myös useiden muiden sairaaloitten osalta; saman sairaanhoitopiirin alueella asuvien päivystysikäynnit laskevat hieman kesäaikaan, mikä tasoittaa päivystysten kokonaismäärää kuukausien välillä.

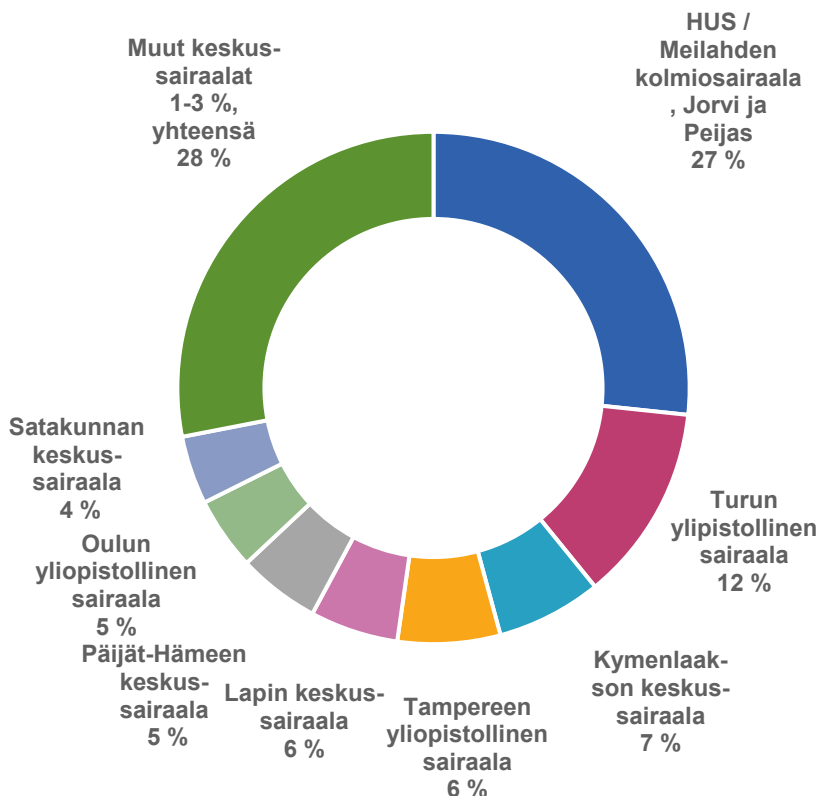
Kuvio 2. Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien päivystyskäytön jakautuminen eri kuukausille vuonna 2017, osuus (%).

Ulkomaalaisten päivystyskäyttö kohdistuu erityisesti pääkaupunkiseudulle

Ulkomaalaisten ja kunnattomien päivystyskäynneistä yli neljäsosa (27 %) kohdistui Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin yliopistolliseen sairaalaan**. Toiseksi suurin osuus ulkomaalaisten ja kunnattomien käyntimääristä kohdistui TYKS Kantasairaalaan (Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri, Turku), 12 prosenttia (kuvio 3). Kunnattomilla tarkoitetaan mm. käyttäjiä, joiden asuinkuntaa koskevien tietojen luovutus on rajattu esimerkiksi turvallisuussyistä.

Myös ulkomaalaisten ja kunnattomien tekemien päivystyskäyntien määrä painottuu suurimmassa osassa sairaaloita kesäkuukausille. Lapin keskussairaalaissa puolestaan päivystyskäynnit painottuvat matkailusesongin mukaisesti joulumaaliskuulle.

Vuonna 2017 ulkomaalaisten matkailijoiden yöpymisistä vuonna 22,8 prosenttia tapahtui Uudenmaan maakunnan alueella. Ulkomaalaisten ja kunnattomien päivystyskäynneistä 12 prosenttia kohdistui TYKS Kantasairaalaan, mutta ulkomaalaisten yöpymisistä Varsinais-Suomen maakunnan alueelle kohdistui vain 6,8 prosenttia. Yöpymisistä Lapin maakunnan osuus oli 9,5 prosenttia ja Kainuun 5,5 prosenttia. Uudellamaalla selvästi vilkkain matkailijoiden yöpymiskuukausi oli heinäkuu. Lapissa vilkkaimmat kuukaudet olivat maaliskuu- ja huhtikuu, kun taas Kainuussa maaliskuu- ja heinäkuu. Mainitut sairaanhoitopiirialueet poikkeavat maakunta-alueista vain muutamien kuntien osalta.

Kuvio 3. Ulkomaalaisten ja kunnattomien potilaiden päivystyskäyntien jakautuminen sairaaloittain.

Kirjallisuutta

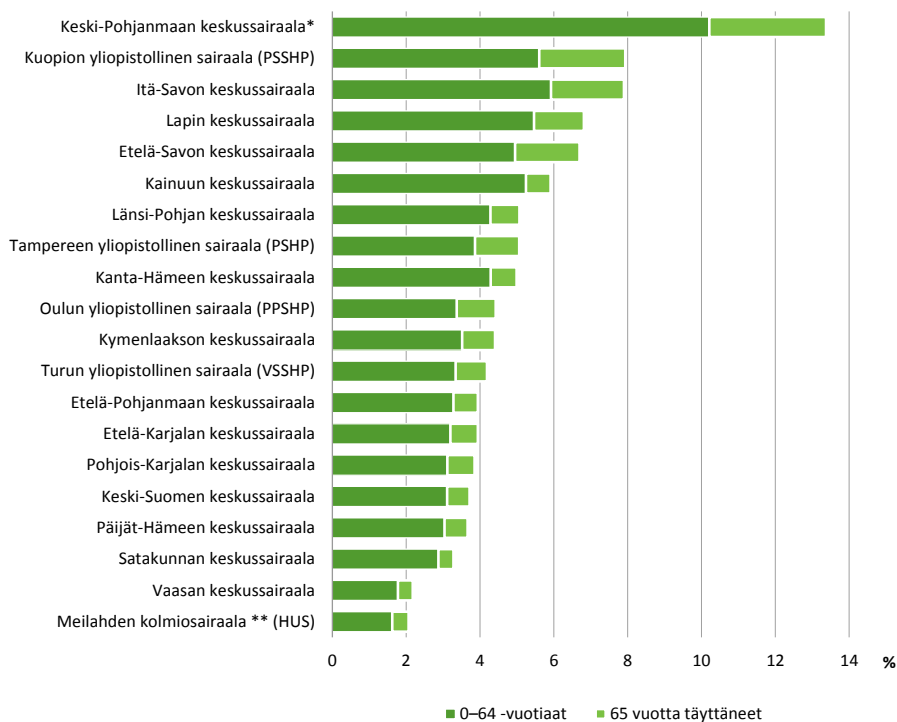
Pitkänen, K; Strandell, A; Parhiala K; Rehunen A & Suomela T. (2019). Monipaikkaisten vapaa-ajan asukkaiden kokemukset sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeesta ja käytöstä. Tutkimuksesta tiivistä 17/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Pitkänen, K. & Strandell, A. (2018). Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. Maaseudun Uusi Aika, 26(2-3), 6-23.

Yli 65-vuotiaiden ulkopaikkakuntalaisten osuus päivystyksessä vaihtelee alueittain vain vähän

Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien päivystyskäynneistä suurimman osan tekivät 0-64-vuotiaat. Koko vuoden päivystyskäynneistä 65 vuotta täyttäneiden tekemien päivystyskäyntien osuus vaihtelee sairaaloittain 0,4 ja 3,2 prosentin välillä. Osuudet ovat suurimmat Keski-Pohjanmaan keskussairaalan (Kokkola) (3,2 %) lisäksi Kuopion yliopistollisen sairaalassa (2,3 %) sekä Itä-Savon keskussairaalassa (Savonlinna) (2 %).

Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden tekemien päivystyskäyntien jakautuminen eri kuukausille ei juuri eroa 0-64-vuotiaiden vastaavasta Itä-Savon ja Etelä-Savon keskussairaaloissa. Kuopion sairaalassa sen sijaan 0-64-vuotiaiden päivystyskäynnit ajoittuvat selvemmin heinäkuulle, kun taas 65 vuotta täyttäneiden käynnit jakautuvat tasaisemmin. Lapin ja Kainuun keskussairaaloissa päivystyksen käyntimäärät eroavat 0-64-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden välillä kesäkuudella; ikäänntyneiden päivystyskäynnit painottuvat erityisesti heinäkuusta syyskuuhun ja 0-64-vuotiaiden käynnit painottuvat kesäkuudella heinäkuuhun.

Kuvio 4. Ulkopaikkakuntalaisten päivystyskäyntien jakautuminen ikäryhmittäin eri sairaaloissa.

Johtopäätökset

Toisen sairaanhoitopiirin alueella asuvien päivystyspotilaiden käyntimäärien osuudet vaihtelivat 2,1 ja 13,4 prosentin välillä vuonna 2017. Erytisesti alueilla, joilla on paljon kesämökkiasukkaita tai sesonkiturismia, sairaaloiden päivystyksessä on havaittavissa kausivaihteluja. Kausivaihtelua tasoittaa se, että monissa sairaaloissa oman väestön käynnit päivystyksessä vähenevät hieman kesäkuukausina.

Kuukausien välillä on havaittavissa toisen sairaanhoitopiirin alueelta tulevien päivystyskäynneissä kaksi selkeämpää vaihtelujaksoa. Ensimmäinen vaihtelujakso ajoittui vuonna 2017 maaliskuulle, johon myös ajoittuu sekä hiihtolomakausi että pääsiäinen. Toinen vaihtelujakso ajoittuu kesä-elokuun välille, joka on aktiivista mökkeily- ja kotimaan matkailusesonkiaikaa.

Joissakin sairaaloissa lähes 10 prosenttia päivystyskäynneistä on sellaisia, joissa kävijä ei asu sairaanhoitopiiriin kuuluvan kunnan alueella tai on ulkomaalainen tai kunnaton. Ulkomaalaisten ja kunnattomien käyntimäärät kohdistuivat erityisesti pääkaupunkiseudulle ja painottuvat kesäkuukausille, mutta myös Lappiin painottuen joulukuulle.

Terveystieteiden tutkimuskeskus
 PL 30 (Mannerheimintie 166)
 00271 Helsinki
 Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-343-358-8 (verkko)
 ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-358-8>

www.thl.fi
www.syke.fi/hankkeet/monisote